

Stavovi školske djece prema starijim osobama

Jasić Ivana¹, Županić Mara²

¹*Dodiplomski studij sestrinstva, Zdravstveno veleučilište u Zagrebu*

²*Katedra za zdravstvenu njegu, Zdravstveno veleučilište u Zagrebu,*

Sažetak

Uvod: Stariji građani obično se teško izbere da bi ih se vidjelo, čulo i razumjelo. Prestankom radne sposobnosti, umanjuje se njihova uloga u društvu, kako u poslovnom tako i u obiteljskom okruženju. Osim toga, još uvijek su isključeni iz dijaloga i akcija kada se radi o poboljšanju njihovog položaja u društvu. Kao rezultat toga starije žene i muškarci ne primaju svoj dio u dijeljenju nacionalnog i globalnog napretka, posebice stari u ruralnim krajevima. Ukloniti predrasude iz gledišta populacije prema starijim osobama veliki je izazov današnjice.

Cilj: Ispitati mišljenja, stavove i ponašanja školske djece u razdoblju osnovnoškolskog obrazovanja prema starijim osobama. Uočiti postoje li stereotipi u manjoj razini zbog veće povezanosti članova unutar ruralne sredine.

Metode: Provedeno je kvantitativno istraživanje među učenicima 6. i 7. razreda, Osnovne škole Đakovački Selci, u Selcima Đakovačkim. Broj učenika koji su pristupili rješavanju anonimnog upitnika je 60, od kojih je 33 učenika ženskog spola, a 27 muškog spola. 32 učenika polaznici su 6. razreda, dok je učenika 7. razreda koji su pristupili upitniku 28. Upitnik se sastoji od dva dijela, u prvom su ispitanici stavovi prema starijim osobama, a u drugom dijelu ponašanja usmjerena ka starijim osobama.

Rezultati Rezultati upitnika verificirali su manjak znanja o starijim osobama na područjima njihovih mogućnosti i potreba s obzirom na godine. Unatoč tome ponašanja školske djece prema starijoj populaciji su prikaz kohezivnosti ruralne sredine i senzibiliziranosti djece prema starijima.

Zaključak: Porast stanovništva starije dobi u ukupnoj populaciji konstantno je u porastu. Takav odnos generacija opterećuje zdravstveni sustav i povećava potrebe za lijekovima, medicinskom skrbi, s istovremenim nedostatkom mladog stanovništva za doprinos državi. Navedeno stanje očekuje se i u budućnosti, a uloga medicinskih sestara kao edukatora je u smanjivanju stereotipa prema starijim osobama te prenošenju pozitivnih ponašanja od razdoblja školskog uzrasta do odraslih. Razlike u generacijama uvijek su prisutne, no potrebno ih je smanjivati s ciljem povećanja senzibiliziranosti prema marginaliziranim skupinama.

Ključne riječi: predrasude, starije osobe, učenici, stavovi, edukacija

Abstract

Introduction: Older people are usually difficult to choose to see, hear, and understand. By ending their work ability, their role in society, both in the business and in the family environment, is diminished. In addition, they are still excluded from dialogue and action when it comes to improving their position in society. As a result, older women and men do not play their part in sharing national and global progress, particularly in rural areas. Removing prejudices from the point of view of the population towards the elderly is a great challenge today.

Aim: Examine the opinions, attitudes and behavior of school children in the period of elementary school education towards the elderly. See if stereotypes exist at a lower level because of greater association of members within the rural environment.

Methods: A quantitative survey was conducted among students of the 6th and 7th grade, Đakovački Selci Primary School, in Selce Đakovo. The number of students who approached an anonymous questionnaire was 60, of which 33 were female and 27 male. 32 students attended the 6th grade, while the 7th grade students who joined the questionnaire 28. The questionnaire consists of two parts, the first examined attitudes towards the elderly, and the second part of the attitude towards the elderly.

Results: The results of the questionnaire verified the lack of knowledge of the elderly in the areas of their faculties and needs with regard to the years. Nevertheless, the behavior of school children by the older population is a reflection of the cohesiveness of the rural environment and the sensitization of children towards the elderly.

Conclusion: Growth of the elderly population in the total population is constantly increasing. Such a relationship of generation is burdening the health system and increasing the need for medicines, medical care, with the simultaneous lack of the young population to contribute to the state. This state of affairs is expected in the future, and the role of nurses as educators is to reduce stereotypes towards older people and to transfer positive behaviors from school age to adult. Differences in generations are always present, but need to be reduced in order to increase sensitization towards marginalized groups.

Key words: prejudices, elderly people, students, attitudes, education

Uvod

Istraživanja pokazuju da se postotak diskriminacije starijih osoba na temelju dobi kroz godine ne smanjuje. S obzirom na porast udjela starije populacije u svim društvima, čini se važnim istražiti ovu problematiku s različitih aspekata u cilju boljeg položaja starijih i prepoznavanja njihove dobrobiti u društvu (1). Dobna diskriminacija je reakcija na frustracije i stresove kojih je puno u svakodnevnom životu kod mlađih osoba ili onih koje su još uvijek radno aktivni. Kada objašnjavamo ovu pojavu, govorimo o sve većoj segregaciji starijeg stanovništva (sve je manje obitelji u kojima nekoliko generacija živi zajedno). To dovodi do slabog poznavanja generacija starijih ljudi, što na kraju vodi do stereotipiziranja i diskriminacije (1).

Starije osobe su već navikle da društvo prema njima ima negativna mišljenja tako da se nalaze u opasnosti da i sama počnu vjerovati u ta mišljenja i ponašati se u skladu s njima, čime zapravo same sebe dovode u rizik da budu diskriminirane (1). Palmore je istraživao vrste dobne diskriminacije, skupine koje su najviše izložene te prisutnost dobne diskriminacije. Rezultati ukazuju na 20 – ak različitih primjera dobne diskriminacije, od onih lakših kao što su vicevi na temelju dobi do onih koji se odnose na uskraćivanje organiziranog smještaja, zdravstvene zaštite i zaposlenja (2). Briga za starije osobe je odgovornost čitavog društva, budući da starenje stanovništva utječe na ukupni gospodarski razvoj, odnosno odnos prema starijoj populaciji utječe na društvenu interakciju, život općenito, zdravstvenu zaštitu, zapošljavanje i socijalnu politiku (3).

Danas starije osobe zauzimaju značajan dio u ukupnoj populaciji. Globalno, očekuje se da će se broj starijih osoba (60 godina i više) u narednim godinama više nego udvostručiti, od 841 milijuna 2013. godine na više od dvije milijarde 2050. godine (Ujedinjeni Narodi, 2013). Predviđa se da će do 2050. godine zemlje južne Europe imati najveći postotak starijih ljudi (38 %), a slijede zapadna Europa s 34 %, istočna s 33 % te zemlje sjeverne Europe s 30 % starih ljudi u ukupnoj populaciji (Ujedinjeni Narodi, 2013). U Hrvatskoj je prema Popisu stanovništva iz 2011. godine 17,7% stanovništva imalo 65 i više godina (4).

Prema Safireu u mlađe starije spadaju osobe od 65 do 75 godina, u stare starije od 75 do 85 godina i u najstarije starije od 85 do 99 godina. S druge strane, prema definiciji starije dobi Ujedinjenih Naroda, starost započinje nakon 65 - e godine života. Pojam starenje obično izaziva dvije osnovne negativne konotacije. Jedna je propadanje, slabljenje, a druga je starost, odnosno kronološka dob kao glavna odrednica promjena u procesu starenja (4).

Cilj istraživanja

1. Rastumačiti kontekst o tome koji se stereotipi i predrasude javljaju prema starijim osobama, te na koje se načine manifestiraju, kako utječu na funkcioniranje starijih osoba, u čemu su razlike između postupanja s osobama starije i mlađe životne dobi te na koje načine zajednica može utjecati na to da se negativni stereotipi ublaže i poboljša kvaliteta života starijih osoba.
2. Ispitati mišljenja, stavove i ponašanja školske djece u osnovnoškolskom obrazovanju prema starijim osobama.
3. Ispitati postoje li stereotipi u ovisno o sredini u kojoj starija osoba živi.

Materijali rada i metodologija

Uzorak (sudionici)

Istraživanje je provedeno mjerenjem među učenicima 6. i 7. razreda, Osnovne škole Đakovački Selci, u Selcima Đakovačkim. Broj učenika koji su pristupili rješavanju anonimnog upitnika je 60, od kojih je 33 učenika ženskog spola, a 27 muškog spola. 32 učenika polaznici su 6. razreda, dok je učenika 7. razreda koji su pristupili upitniku 28.

Instrumentarij

Za istraživanje je korišten strukturirani upitnik, koji se sastojao od dva dijela. Prvi dio se odnosio na varijable o stavovima prema starijim osobama i sastojao se od 8 čestica, a u drugom dijelu varijable koje se odnose na ponašanja djece usmjerena prema starijim osobama i sadržavao je 5 čestica. U samostalnom administriranom upitniku, check lista sadrži nekoliko tvrdnji koje su značajne za ovo istraživanje. Rezultati dobiveni u ovom istraživanju tretirani su kvantitativnom analizom. Pitanja su koncipirana na temelju tvrdnji te odgovora djece – u kolikoj mjeri se slažu s pojedinom tvrdnjom. Zadatak osnovnoškolaca je bio procijeniti stavove i ponašanja prema starijima, na Likertovoj skali brojevima od 1 do 3, gdje broj 1 označava tvrdnju koja se uopće ne odnosi na njih i ne slažu se, a broj 3 koja se u potpunosti odnosi na njih.

Postupak

Istraživanje je provedeno na način da ja anketar uz prethodno upoznavanje djece o cilju istraživanja podijelio upitnike i nakon samostalnog ispunjavanja prikupio upitnike. Svim je sudionicima napomenuta anonimnost ispitanika, da je sudjelovanje dobrovoljno, te rezultati ili ne sudjelovanje nikako ne mogu utjecati na njih i njihov nastavak školovanja. Istraživanje je provedeno u travnju, 2015. godine na djeci školskog uzrasta u Osnovnoj školi Đakovački Selci, u Selcima Đakovačkim. Napomenuto im je da je svrha istraživanja putem objektivnih pokazatelja prikazati stavove i ponašanja njih kao mlade populacije u odnosu na starije ljude. Etičko povjerenstvo škole je dalo suglasnost za istraživanje. Za obradu podataka korištena je metoda deskriptivne statistike i distribucije frekvencija.

Rezultati i rasprava

Broj učenika koji su pristupili rješavanju anonimnog upitnika je 60, od kojih je 33 učenika ženskog spola, a 27 muškog spola. Na početku istraživanja, u prvom dijelu upitnika koji se sastoji od 8 čestica, utvrđivali su se stavovi djece usmjerenim prema starijim osobama.

Stoga, u radu će se koristiti deskriptivna metoda prikaza rezultata uz mjere centralne tendencije. S tvrdnjom „Stariji ljudi trebaju pomoć drugih u svakodnevnom životu.“, u potpunosti se slaže najveći broj djece, čak njih (N=51) 84, 6 %, nema mišljenje (N=7) 11, 5 % djece, dok se tek (N=1) 0, 9 % djece ne slaže.

64 % (N=38) djece se slaže da „Stariji ljudi su osobe starije od 50 godina.“, nema mišljenje oko (N=10) 16 % djece ili (N=12) 20 % djece se u potpunosti ne slaže s ovom tvrdnjom. Vrlo malen postotak djece od (N=9) 15, 4 % smatra da „Stariji ljudi ne mogu učiti nove stvari.“, još manji postotak od (N=7) 11, 5 % nije izrazilo svoje mišljenje, a (N=44) 73, 1 % ostaje pri tome da stariji ljudi bez obzira na dob mogu učiti nove stvari. Tvrdnja da „Većina starijih osoba se žale na svoj život i ljude oko sebe.“ u potpunosti prihvaća (N=18) 30, 8 % učenika, nema mišljenje (N=28) 46, 2 % djece, dok se (N=14) 23, 1 % ne slaže sa tvrdnjom. Da stariji ljudi ne brinu dovoljno o osobnoj higijeni potvrđuje (N=12) 19, 2 % učenika i (N=18) 30, 8 % nema mišljenja, dok polovica učenika, (N=30) 50 %, se u potpunosti ne slaže s ovom konstatacijom. S tvrdnjom „Starije osobe su većinom jako vrijedne.“ u potpunosti se slaže najveći broj studenata, čak njih (N=44) 73, 1 %, nema mišljenje (N=16) 26, 9 % učenika. Nitko se od ispitanih na ovoj tvrdnji nije izrazio da se ne slaže. Da su starije osobe ponekad kao djeca, u potpunosti prepoznaje najveći broj ispitanika kao točnu tvrdnju, i to (N=42) 69, 2 %, koji se u potpunosti slažu s tvrdnjom. Njih (N=16) 26, 9 % nema određeno mišljenje na ovu tvrdnju i manje od (N=1) 1 % učenika odbija ovu tvrdnju kao točnom.

Sa skoro 100 % - tnm slaganjem oko izjave da starije osobe nas mogu više naučiti nego mi njih, (N=58) 96, 2 % učenika izabire tvrdnju kao istinitom, a njih (N=1) 0, 8 % ne iznosi svoje mišljenje oko ove tvrdnje. Među osnovnoškolcima nije bilo ispitanika koji su negirali ovu tvrdnju.

U drugom dijelu ankete, (N=38) 64 % ispitanika ima priliku često posjećivati svoju baku i djeda, (N=17) 28 % ostaje suzdržano oko iznošenja mišljenja, a dok se njih (N=5) 8 % izrazilo negativnim odgovorom na to pitanje. Na tvrdnju „Kada imam priliku (u crkvi, trgovini) prepustim mjesto starijoj osobi.“ 80, 8 % (N=48) je potvrdilo točnim, (N=9) 15, 4 % nije izrazilo svoje mišljenje, a nešto manje od (N=1) 0, 8 % ne prepusti svoje mjesto starijoj osobi. Pohvalno je da polovica osnovnoškolskih ispitanika, i to (N=31) 52 % dijeli mišljenje da treba pomoći starijoj susjedi oko odlaska u trgovinu. Čak (N=24) 40 % učenika nema mišljenje oko pomoći starijoj susjedi i (N=5) 8 % ne pomaže svojoj susjedi oko odlaska u trgovinu. Da provode više slobodnog vremena s bakom i djedom nego s roditeljima, smatra tek (N=12) 20 % ispitanika, to jest (N=10) 16 % ispitanika ne provodi više slobodnog vremena s bakom i djedom nego s roditeljima. Veliki postotak, čak više od polovice, (N=38) 64 %, ostaje bez mišljenja oko ove tvrdnje. Rado bi jednog dana (N=53) 88, 5 % ispitanika pomoglo starijim osobama koji su bolesni, dok se (N=7) 11, 5 % izrazilo nesigurnima. Među učenicima nije bilo ispitanika koji su negirali ovu tvrdnju.

Najveći broj ispitanika u Osnovnoj školi Đakovački Selci percipira starije osobe kao jedinke kojima je potrebna pomoć u svakodnevici. To možemo povezati s činjenicom da pomoć za starije osobe obuhvaća: organiziranje prehrane, pomoć u obavljanju kućanskih poslova i uređenju okućnice, pomoć u održavanju osobne higijene i osnovnu zdravstvenu skrb, te razgovor i druženje. Učenici su sukladno tome svjesni da starije osobe iako su u poodmakloj dobi, inteligentne su i spremne učiti nove stvari. Gotovo su suglasni da su starije osobe vrijedne te da nas mnogočemu mogu naučiti. Uzmemo li u obzir da ima starijih ljudi koji su jednostavno usamljeni, na taj ishod njihov um nazaduje. U današnje vrijeme, mnoge su starije osobe itekako aktivne, fizički i mentalno. Čitaju, pišu, planinare, družu se, jednom riječju - ne daju se. Ipak, to je stvar karaktera, mentaliteta i okolnosti. Ako se čini da se starija osoba na neki način prepustila godinama, potaknuti je treba razgovorom, a ukoliko je moguće, neka to bude u šetnji, kao što to pohvalno pomažu učenici Osnovne škole Đakovački Selci u Selcima Đakovačkim svojim susjedima na putu ka/iz trgovine.

Zaključak

Sukob između starih i mladih generacija je star koliko i čovječanstvo. To je normalna pojava i ne treba zbog toga mladima zamjeriti, ali kada su u pitanju sasvim stari ljudi, mladi moraju shvatiti da prema njima treba u svakoj prilici pokazivati neophodno poštovanje. Ti su ljudi stvarno završili svoj aktivni život i sada provode dane u zasluženom miru, pa prema tome i zasluženom poštovanju. Kaže se da se kultura jednog naroda mjeri po odnosu prema starim ljudima. Životne tegobe najčešće ostavljaju kod starijih ljudi duboke tragove. Često su nemoćni, osjetljivi, rado zamjeraju drugim ljudima i smatraju da su ona vremena kada su oni bili mladi bila zlatna vremena. Naravno da ima veliki broj ljudi koji su u starosti zadržali svu onu blagost i dobrotu koju su imali i ranije. U svakom slučaju treba im pokazati dovoljno razumijevanja, a posebno mnogo pažnje i obzira.

Stoga je važno raditi na boljoj edukaciji (posebno djece i mladih), neposrednom kontaktu sa starijim osobama (omogućiti susrete za razmjenu iskustava te prenošenju tradicijskih i kulturnih vrijednosti) te boljoj medijskoj prezentaciji starenja i starosti. Također, važno je raditi i sa starijim osobama u smislu njihovog osnaživanja i razvijanja pozitivnije slike o sebi.

Važna područja koja bi trebala zadobiti pažnju, kako stručnjaka, tako i laika, jesu primjerice smanjenje stereotipa i predrasuda prema starijim osobama.

Literatura

1. Rusac S, Štambuk A, Verić J. Dobna diskriminacija: Iskustva starijih osoba. Sveučilište u Zagrebu, Pravni fakultet, Studijski centar socijalnog rada. Zagreb; 2013.
2. Palmore BE. The ageism survey: first findings, *The Gerontologist*, 41(5), 572 – 580.
3. Perišin T, Kufrin V. *Ageizam u televizijskom mediju na primjeru središnjih informativnih emisija HRT – a, RTL – a i NOVE TV*. Ljetopis socijalnog rada. 2009.; 16(1), 29 – 51.
4. Maurović D, Šinec D, Tomašić Humer J. Stereotipi i predrasude prema starijim osobama. Sveučilište J. J. Strossmayera u Osijeku, Filozofski fakultet, Odsjek za psihologiju. Osijek; 2015.